

پیشینه تشکیل کارگروه HSE در معاونت پژوهش و فناوری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مهندس هاجر عطاران کاکخی

کارشناس شبکه آزمایشگاه‌های علمی ایران

همه این ارقام و اعداد نشان می‌دهد که پایین بودن سطح ایمنی در آزمایشگاه‌های تحقیقاتی، زبان‌های مادی و معنوی سنگینی به مجموعه دانشگاه‌ها، واحدهای پژوهشی و مراکز فناوری وارد می‌سازد.

از این رو، با ارسال دعوت‌نامه به دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و انجمن‌های علمی در تیر ماه سال ۱۳۹۳ نخستین جلسه هم‌اندیشی با حضور نمایندگان دانشگاه خواجه نصیر، انجمن احتراق ایران، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، پژوهشکده سوانح طبیعی، جهاد دانشگاهی، دانشگاه صنعتی شریف، پژوهشگاه مواد و انرژی و دانشگاه صنعتی امیرکبیر تشکیل شد. در این جلسه مقرر شد که وضع موجود ایمنی آزمایشگاه‌ها دقیق‌تر بررسی شود.

دومین جلسه هم‌اندیشی در شهریور ماه سال ۱۳۹۳ با حضور نمایندگان دانشگاه خواجه نصیر، دانشگاه شیراز، دانشگاه شهید چمران اهواز، پژوهشگاه شیمی و مهندسی شیمی ایران، پژوهشگاه مواد و انرژی، دانشگاه الزهراء و دانشگاه تربیت مدرس تشکیل شد. در این جلسه مقرر شد که تجربه دانشگاه تربیت مدرس در استقرار نظام ایمنی، در سایر دانشگاه‌ها نیز پیاده‌سازی شده و کارگروه ایمنی در وزارت علوم، تشکیل شود.

با تشکیل کارگروه ایمنی، نامه‌ای از طرف جناب آقای دکتر احمدی، معاون محترم پژوهش و فناوری وزارت، به تمامی دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، واحدهای پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری ارسال شد و علاوه بر ابلاغ آیین‌نامه ایمنی به معاونان پژوهشی مراکز فوق‌الذکر، کلیه مراکز مکلف شدند تا پایان آبان ماه همان سال دستورالعمل ایمنی آزمایشگاه‌های خود را تدوین کنند.

در چهارم دی ماه سال ۱۳۹۴ نیز، دستورالعمل اجرایی شورای ایمنی، سلامت و محیط زیست به کلیه مؤسسات آموزش عالی ابلاغ شد.

نخستین جرقه‌های فعالیت متمرکز بر روی HSE، با مطالعه حوادث رخ داده در آزمایشگاه‌های دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و فناوری، زده شد. با آغاز بررسی‌ها، دفتر متوجه شد پس از حادثه هولناک و منجر به فوتی که در سال ۱۳۸۵ در دانشگاه تربیت مدرس رخ داد، آیین‌نامه‌ای با عنوان «ایمنی آزمایشگاه» توسط مرکز تحقیقات و تعلیمات حفاظت فنی و بهداشت کار تهیه شد. اما، شواهد نشان می‌داد که این آیین‌نامه چنان که باید و شاید مورد توجه دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و فناوری قرار نگرفته است.

در یک بررسی که در سال ۹۳ بر روی زبان حاصل از حوادث در آزمایشگاه صورت گرفت، اطلاعات ارزشمند جدول ذیل به دست آمد:

نام دانشگاه	متراژ فضای تحقیقاتی (مترمربع)	ارزش ریالی تجهیزات آزمایشگاهی (تقریبی)	تعداد دستگاه‌ها
تربیت مدرس	۹۸۴۲	۴۵ میلیارد ریال	۱۸۰
شهید بهشتی	۸۴۰۰	۵ میلیارد ریال	۳۱
صنعتی شیراز	۱۲۵۰	۴ میلیارد ریال	۵۰
صنعتی اصفهان	۱۵۰۰۰	۲۵۰ میلیارد ریال	۱۲۸۱
صنعت نفت	۳۲۰۰	۵۷ میلیارد ریال	۸۳
تبریز	۷۰۰۰	۱۸۵ میلیارد ریال	۱۱
خوارزمی	۵۰۰۰	۱۲۰ میلیارد ریال	۱۶۸
سمت‌ان	۲۰۰۰	یک میلیارد ریال	-
جمع کل	۱۴۰۳۳۳	۶۶۷ میلیارد ریال	۱۹۰۳

همانطور که مشاهده می‌شود، فقط در تعداد انگشت‌شماری از دانشگاه‌ها، دستگاه‌هایی با ارزش بیش از ۷۰ میلیارد تومان (به قیمت سال ۱۳۸۹) مستقر شده است. به علاوه، متأسفانه تاکنون زبان ناشی از فقدان نیروی متخصص و کار آزموده نیز محاسبه

اهم مواد این دستورالعمل عبارت است از:

الف) وظایف شورا

- ۱- تدوین و تصویب دستورالعمل‌های مرتبط برای بخش‌های تابعه مؤسسه
- ۲- تدوین و راه‌اندازی دوره‌های آموزشی ایمنی، بهداشت و محیط زیست برای گروه‌های مختلف مؤسسه متناسب با فعالیت‌های اجرایی آن‌ها
- ۳- صدور گواهینامه دوره‌های آموزشی
- ۴- نظارت بر اجرای آیین‌نامه‌های مصوب شورا و نظارت مستمر
- ۵- انجام امور مربوط به ارتقای مؤسسه در زمینه‌های ایمنی، بهداشت و محیط زیست
- ۶- تأیید ساختار فیزیکی آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌های جدید/الاحداث از نظر رعایت اصول HSE قبل از شروع فعالیت در آن آزمایشگاه
- ۷- تأیید و بررسی برنامه‌های آموزشی و پژوهشی مؤسسه از لحاظ رعایت دستورالعمل‌ها و الزامات مربوط به دوره‌های نظام HSE و سنجش توانمندی ورود به آزمایشگاه و کارگاه
- ۸- تصویب اعتبارات برای اجرای نظام HSE در مؤسسه
- ۹- تعیین فواصل زمانی مناسب جهت بررسی دوره‌ای سلامت کارکنان شاغل در آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها

ب) وظایف دبیر شورای ایمنی، سلامت و محیط زیست

- ۱- تهیه و پیشنهاد دستورالعمل‌های لازم نظام HSE و ارائه به شورا
- ۲- تدوین برنامه آموزش نیروی انسانی مرتبط با آزمایشگاه‌ها، اعم از نیروهای خدماتی، تکنسین‌ها، کارشناسان، دانشجویان و اعضای هیأت علمی و ارائه به شورا
- ۳- تهیه برنامه مناسب جهت نظارت و ارزیابی HSE مؤسسه بر طبق استانداردهای مصوب
- ۴- هماهنگی با سازمان‌های محیط زیست، شهرداری، آتش نشانی، استاندارد و ... به منظور ارتقای HSE مطابق نظر شورا
- ۵- برنامه‌ریزی و هماهنگی لازم با سازمان‌های بین‌المللی جهت اخذ گواهینامه معتبر در HSE مطابق نظر شورا
- ۶- پیگیری و اجرای مصوبات شورا
- ۷- تدوین برنامه‌های مربوط به HSE مؤسسه و ارائه آن به شورا
- ۸- مستندسازی
- ۹- ارسال گزارش عملکرد شورا به ستاد شبکه شاعا مستقر در وزارت علوم
- ۱۰- برنامه‌ریزی جهت امحاء یا تصفیه پسماندهای آزمایشگاهی در پایان از تمامی دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها، واحدهای پژوهشی و پارک‌های علم و فناوری که دستورالعمل ایمنی را برای آزمایشگاهشان تدوین نموده‌اند، کمال تشکر را دارم.

